

Signatura pendent

Arguments humanitaris, climàtics, polítics i legals per
firmar el Tractat sobre la Prohibició de les
Armes Nuclears - TPAN

Edició i coordinació: Andrea Vasquez, Albert Caramés i Lourdes Vergés, FundiPau

Autoria: Laura Alonso, Carme Barbany, Carlos Batallas, Xavier Bohigas, Albert Caramés, Teresa de Fortuny, Daniel Högsta, Raquel Montón, Daniel Rajmil i Carme Suñé.

Maig 2023

Maquetació: Marina Rosselló
Impressió: Gràfiques Alpres
Foto portada: SpaceX a Unsplash

Contacte: info@fundipau.org

Amb el suport de:

Índex de continguts

- 4** Presentació – (Ens) sobren els motius per signar.
- 5** Els dilemes de la geopolítica de la dissuasió nuclear.
- 7** Protegir els drets humans de l’amença de les armes nuclears.
- 9** El Dret Internacional Humanitari i les armes nuclears.
- 12** Dones i nenes en un món sota l’amença nuclear.
- 15** No existeixen els usos pacífics dels programes nuclears.
- 18** Comentari sobre els tractats TNP i TPAN.
- 20** Deslegitimar i estigmatitzar les armes nuclears, un pas necessari cap a la seva prohibició.
- 22** El municipalisme per la pau impulsa la lluita contra les armes nuclears.

Presentació: (Ens) sobren els motius per signar

Albert Caramés Boada,
director de FundiPau

Introduir una publicació com aquesta recordant que ens trobem davant l'amenaça d'ús d'armes nuclears més greu des que va acabar la Guerra Freda no és cap novetat. La decisió de Rússia, el febrer del 2023, de suspendre la implementació del darrer tractat bilateral amb els Estats Units en matèria nuclear (Start III) és una nova i perillosa provocació que posa encara més benzina a una enorme i creixent foguera. Però no ho podem prendre com un moviment unilateral perquè la cursa nuclear sembla accelerar-se de nou: els Estats Units, França, el Regne Unit, la Xina, l'Índia, el Pakistan, Israel i Corea del Nord estan modernitzant i, en alguns casos, incrementant els seus arsenals. La dissuasió nuclear com a estratègia sembla ser, juntament amb l'armamentisme, la principal recepta per garantir la seguretat, un relat que, malauradament, viu un nou moment d'esplendor.

No podem negar que encara som lluny d'arribar a un punt d'inflexió per avançar cap al compromís real de prohibir i eliminar l'armament nuclear. Per això cal incrementar els esforços per tal que els països amb arsenals nuclears, així com tots els membres de l'OTAN, signin i ratifiquin el Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears (TPAN), l'únic instrument internacional que demana explícitament la prohibició de tota amenaça i ús d'aquest armament. Fins ara, 92 països ja l'han signat i 68 l'han ratificat. El TPAN no entra en contradicció amb el Tractat de No-prolifерació Nuclear del 1968 (TPN), més aviat al contrari, ve a complir el seu article VI on es diu que els signants negociaran de bona fe per assolir “un tractat de desarmament general i complet sota estricte i eficaç control internacional”.

Més enllà dels aspectes legals i polítics que comprometen tot allò relacionat amb aquest tractat, es fa més necessari que mai desemmascarar els relats que prioritzen l'amenaça respecte la cooperació, així com seguir explorant altres arquitectures de seguretat compartida. En aquest sentit, la present publicació pretén abordar, a partir de moltes veus d'origen diferent –però que comparteixen el mateix objectiu de voler les armes nuclears prohibides i eliminades–, les diferents perspectives de l'amenaça que suposa aquest armament. Hem de ser conscients que no només hi ha en joc la supervivència de l'espècie humana, sinó que la capacitat destructiva de les armes nuclears d'avui posen en risc tot el planeta.

Des de FundiPau confiem que la publicació que teniu a les mans sigui de l'interès d'un públic variat, amb diferents graus d'experiència i coneixement de les temàtiques abordades. L'hem concebut com un material de difusió, sensibilització i incidència. Si bé som conscients que la principal tasca de pressió s'ha d'adreçar al dirigents estatals, també sabem que cal una ciutadania sensibilitzada i activa perquè la incidència sigui eficaç. Esperem doncs, que aquesta publicació contribueixi a la conscienciació ciutadana i que sigui una eina útil en contextos formatius, de recerca i activisme. Bona lectura.

Els dilemes de la geopolítica de la dissuasió nuclear

Daniel Rajmil,

doctor i professor de Relacions Internacionals a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

Des del seu descobriment i revaloració com a instrument de dissuasió geopolítica que es popularitza durant la Guerra Freda, la teoria de la dissuasió ha estat objecte de debat en el món polític, social i militar. Per entendre com la teoria de la dissuasió ha estat plantejada i com funciona, convé recordar la definició que ja al 1966 ens oferia l'economista i pensador de la Teoria de Jocs, Thomas Schelling. Schelling definia la dissuasió com aquella estratègia que es basa en l'amenaça per a dissuadir un adversari d'iniciar una acció no desitjada. La teoria de la dissuasió planteja doncs de base que, per ser efectiva, l'amenaça ha de ser creïble, i aquí és on també durant la Guerra Freda les armes nuclears i la dissuasió nuclear, s'acaben posicionant com el màxim exponent de dissuasió del qual es pot disposar.

No obstant, per entendre la popularitat de les armes nuclears durant la Guerra Freda i com els jocs de dissuasió es van plantejar aleshores, cal entendre el context bipolar que durant dècades imperava amb una lògica internacional d'un món dominat per dos grans blocs sota el paraigües de la URSS i els Estats Units. I vet aquí, on la base de la dissuasió nuclear comença a desenvolupar les relacions de poder geopolític davant d'una hipotètica confrontació total entre les dues superpotències d'aleshores i els costos-beneficis d'una possible confrontació nuclear total. Un adversari que a la vegada, era capaç de dissenyar els seus càlculs sota una racionalitat compartida i en base al temor d'una situació de Destrucció Mútua Assegurada (situació coneguda en anglès en base al acrònim MAD). Sens dubte, una de les complexitats i dilemes més importants de la dissuasió nuclear és i serà precisament el d'assumir que els actors que es troben en situacions de conflicte compartiran una mateixa racionalitat. La geopolítica del poder nuclear s'ha basat des d'aleshores sota una condició quasi imperant de racionalitat compartida entre aquells actors que compartien el preuat status nuclear.

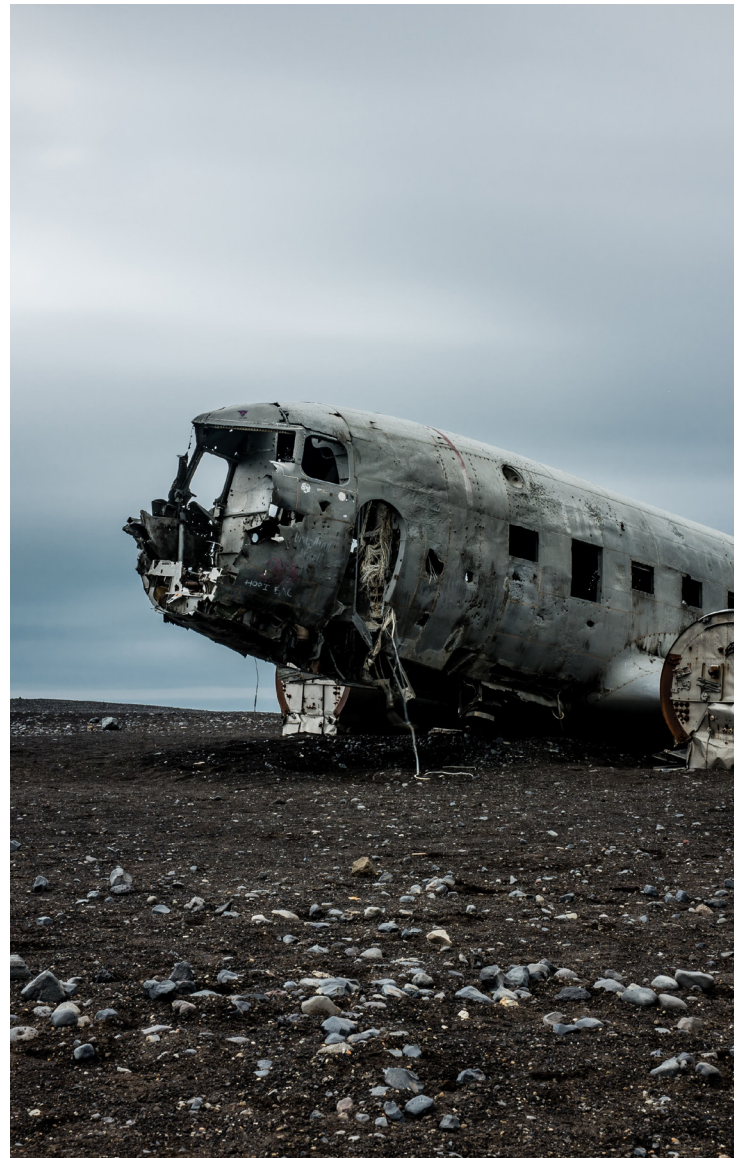
Els dubtes que l'èxit de la racionalitat compartida i de la complexitat de l'equilibri de forces nuclears siguin pròpiament els garants de la no-confrontació nuclear també afluïren a dia d'avui en un món cada cop més fragmentat. Per sort o atzar, fins ara sempre s'ha compartit aquesta suposada racionalitat compartida, però què passaria si un actor nuclear no comparteix el mateix criteri de costos/beneficis d'evitar una confrontació nuclear o més ben dit; què passaria si un oponent té una aversió al risc molt més minsa de la inicialment esperada? Què passaria si durant una escalada de tensió la complexitat de la pròpia situació de confrontació fa canviar els paràmetres de càlcul de manera inesperada d'un dels actors involucrats? Són molts els dubtes, i moltes les situacions de complexitat darrera la dissuasió nuclear. Per últim, ¿es pot donar per fet que tots els actors de la comunitat internacional seran dissuadits per les armes nuclears o tindran reticència a veure's implicats en confrontacions nuclears? Repassant les últimes dècades i crisis geopolítiques, per exemple, durant la guerra de Vietnam, de ben segur que el Vietcong no va veure's gaire delimitat pel fet de que els Estats Units disposessin d'armament nuclear a l'hora de fer la seva estratègia militar.

Tanmateix si fem un exercici quasi dogmàtic i acceptéssim que malgrat les incerteses de la dissuasió nuclear, efectivament va ser gràcies a les armes nuclears que es va evitar una guerra nuclear durant la Guerra Freda, les complexitats de creure que ho farien a dia d'avui, si no fefaents, són com a mínim qüestionables. Per un costat, l'augment del nombre d'actors nuclears i la diversificació d'aliances geopolítiques multipolars disten molt d'un entorn quasi arcaic de desfeta post segona Guerra Mundial dominat per dues superpotències. A dia d'avui, existeixen dinàmiques de pactes i acords nuclears que divergeixen de les inicials i cal considerar contextos d'escalades de tensió que inclourien més de dos estats implicats.

Nous actors com la Xina, o el renovat rol nuclear de l'OTAN o les dinàmiques de proliferació nuclear de regions com per exemple el continent asiàtic, fan que a l'hora de parlar de l'equilibri de forces nuclears actual la llista d'escenaris i possibles actors implicats s'allargui. La desitjada simplicitat del famós equilibri MAD de la Guerra Freda, és difícil de donar-se en l'actualitat. Per últim, cal destacar els riscos inherents a l'aparició de possibles nous actors no estatals o els dilemes de seguretat d'actors, estatals o no, que defugiran l'esperada i en certa manera mitificada, racionalitat compartida.

Amb l'esclat de la guerra a Ucraïna, tres quarts de segle després del descobriment de la bomba atòmica i l'exemplificació del seu potencial destructiu a Hiroshima i Nagasaki, la sort de la geopolítica internacional torna a posar-se en mans de la dissuasió nuclear. Altra vegada, la suposada estabilitat de les armes nuclears i la paradoxa de la seva suposada seguretat tornen a ser a l'ordre del dia de la geopolítica actual. Els estats adquireixen capacitat nuclear per poder disposar d'una estabilitat nuclear, però de manera antinòmia, el fet d'adquirir-les, augmenta la possibilitat real de que aquestes acabin utilitzant-se en el transcurs d'una confrontació o escalada de tensió. I aquí és on, novament, reapareixen les dificultats de deixar la sort dels conflictes bèl·lics en mans d'una teoria que dista d'aprenentatge empíric més enllà d'un estès desenvolupament teòric i acadèmic. No existeixen (per sort) precedents d'una confrontació nuclear ni de l'ús d'armes nuclears en un conflicte més enllà del fosc episodi del 1945 al Japó.

En conclusió, durant dècades, el món ha pogut preparar-se per reglar i limitar l'ús de les armes nuclears mitjançant el règim de no-prolifерació. Per contra, la geopolítica actual recupera les armes nuclears com a instruments centrals en el disseny de polítiques de defensa, tot operant en un fràgil status quo nuclear que, més enllà dels propis estats nuclears, inclouen l'avenir dels estats no-nuclears i de tota la humanitat. La normalització de les amenaces nuclears com a part de les dinàmiques de la guerra a Ucraïna és un fet anacrònic i remissiu d'èpoques passades, augmentant encara més les disjuntives de la dissuasió nuclear a llarg termini.

Benjamin Behre/Unsplash.

Protegir els drets humans de l'amenaça de les armes nuclears

Carme Suñé,
presidenta de FundiPau

“La humanitat i les armes nuclears no poden coexistir”
(Setsuko Thurlow membre del col·lectiu hibakusha, supervivents de les explosions d'Hiroshima i Nagasaki)

Les explosions de les bombes nuclears d'Hiroshima i Nagasaki van tenir unes conseqüències devastadores per a les persones, la societat i el medi ambient. La memòria d'aquella catàstrofe provocada per l'home va unir molts col·lectius amb una única determinació: la humanitat no ha de patir mai més un desastre com aquell. Els efectes devastadors de les armes nuclears van més enllà de les dues explosions produïdes en temps de guerra: també han causat danys irreparables a les comunitats que han patit els milers de proves i assajos nuclears arreu del planeta. Les dones i les nenes són més susceptibles de patir els efectes de la radiació ionitzant i, per tant, la violència radioactiva té unes implicacions de gènere que no es poden obviar.

Les armes nuclears tenen tres característiques distintives que les diferencien de les armes convencionals. La primera és que són armes indiscriminades i no distingeixen entre objectius militars i béns civils. Això suposa una clara violació del principi bàsic de la Llei Internacional Humanitària que limita els mitjans i els mètodes que s'utilitzen en els conflictes armats amb l'objectiu de protegir les persones que no participen en les hostilitats. En segon lloc, quan s'utilitzen causen una destrucció massiva i desencadenen unes conseqüències catastròfiques que poden arribar a ser més devastadores que les que causen les armes químiques i les bacteriològiques. I, en tercer lloc, els seus efectes perduren en el temps. Les poblacions d'Hiroshima i Nagasaki encara viuen sota l'ombra de les armes nuclears, així com les comunitats de les zones que han estat objecte de proves i assajos nuclears.

Les armes de destrucció massiva i molt especialment les armes nuclears són incompatibles amb l'exercici dels drets humans. El dret a la vida, com a valor central de la comunitat internacional, reforça la incompatibilitat

de l'ús d'armes nuclears amb les normes peremptòries del dret internacional. El dret a la vida és una d'aquestes normes a la qual s'ha dotat de força legal vinculant mitjançant el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de 1966. El seu article 6è estipula que “tots els éssers humans tenen el dret inherent a la vida. Aquest dret ha de ser protegit per la llei. Ningú pot ser privat de la vida de forma arbitrària”. En relació amb aquest article, l'any 2018 el Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides va adoptar una observació general on destaca que l'amenaça de l'ús o la utilització d'armes de destrucció massiva i en particular de les armes nuclears (els efectes de les quals són indiscriminats i tenen la capacitat inherent de destruir la vida humana a una escala catastròfica), és incompatible amb el respecte del dret a la vida i pot constituir un delictes del dret internacional.

L'ús de les armes nuclears pot arribar a destruir la totalitat de l'ecosistema del planeta. La radiació alliberada per una explosió nuclear afecta la salut de tots els éssers vius, l'agricultura, els recursos naturals i la demografia d'amples zones de la terra. La radiació ionitzant pot provocar danys mediambientals a mig i llarg termini, afectar la producció d'aliments i l'ecosistema marí i causar defectes i malalties genètiques a les generacions futures. Aquest impacte sobre la vida de les persones i del planeta suposa no només la violació del dret a la vida, sinó que també representa una vulneració flagrant del dret a la salut i a un entorn net, saludable i sostenible, tal com recullen diferents tractats de drets humans, entre els quals la Convenció Internacional sobre Drets Socials, Econòmics i Culturals, que va entrar en vigor el 1976. L'octubre de 2021, l'Assemblea General de les Nacions Unides i el Consell de Drets Humans del mateix organisme van reconèixer el dret a un entorn net, saludable i sostenible com un dret humà fonamental.

El desarmament nuclear és una qüestió que afecta directament els drets humans, el nostre dret a la vida, a la salut i a gaudir d'un entorn saludable. Per poder protegir aquests drets, la voluntat, el compromís i l'acció dels estats (especialment dels estats nuclears), és decisiva. Són aquests els que haurien de liderar l'eliminació gradual dels seus arsenals i la manera de fer-ho és respectant les seves obligacions internacionals. Durant més de cinquanta anys, la majoria d'estats han confiat en el Tractat de No-Proliferació Nuclear (TNP) com el marc per avançar cap al desarmament i la no proliferació i, per tant, protegir el dret a la vida. Lamentablement, els estats nuclears i molt especialment els cinc estats nuclears que són membres del TNP (Estats Units, Rússia, França, el Regne Unit i la Xina) no semblen disposats a fer passos concrets cap al desarmament nuclear, tal com ha quedat palès en la desena conferència de revisió del tractat del passat mes d'agost.

Així doncs, el lideratge per aconseguir un món lliure d'armes nuclears pertany des de fa cinc anys als 122 estats que van votar a favor de l'adopció del Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears i del nombre cada vegada més gran d'estats que l'han ratificat (68) o l'han signat (92). La prohibició de les armes nuclears sota el criteri humanitari, és a dir, pel dany que provoquen, marca el camí cap a la seva eliminació i per tant garanteix la protecció del dret humà a la vida, sense el qual els altres drets no es poden exercir.

Freepik.

El Dret Internacional Humanitari i les armes nuclears

Carlos Batallas,

voluntari de la Creu Roja Espanyola i antic delegat del Comitè Internacional de la Creu Roja

Introducció

Tot va començar a Hiroshima i Nagasaki.

El 29 d'agost de 1945, Fritz Bilfinger, delegat del Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR), va ser la primera persona no japonesa a arribar a Hiroshima. El que va veure, el va deixar de pedra. La destrucció de la ciutat era gairebé total i la pèrdua de vides, immensurable.

En el seu informe sobre la visita a Hiroshima, Bilfinger remarcà:

- 1.** Una destrucció completa de tots els hospitals de la ciutat i la pèrdua de personal mèdic.
- 2.** El 75% del personal de la Creu Roja Japonesa està ferit o ha mort.
- 3.** El Govern crea 80 hospitals d'emergència, però davant la catàstrofe causada, són bàsicament inútils.
- 4.** Els efectes de la bomba atòmica sobrepassen de lluny els d'altres armes militars com els gasos verinosos que, en la I Guerra Mundial, es van considerar l'arma més horrible.

Davant d'això, Bilfinger proposa que el CICR participi en converses internacionals sobre el control de l'energia nuclear i il·legalitzar l'ús del poder atòmic com una força destructiva.

Conseqüències humanitàries de l'ús d'armes nuclears

L'ús d'armes nuclears té conseqüències humanitàries catastròfiques en termes de pèrdua de vides, lesions i danys a la propietat. Els efectes immediats d'una explosió nuclear inclouen una ona de xoc que ho destrueix tot al seu pas, una gran quantitat de radiació ionitzant que provoca cremades, malalties i la mort, i un núvol en forma de bolet que causa danys a gran escala a les infraestructures i el medi ambient.

A més, l'ús d'armes nuclears té conseqüències a llarg termini en la salut, l'economia i el medi ambient. L'exposició a la radiació ionitzant pot provocar càncer, malalties genètiques i altres malalties cròniques que poden durar tota la vida. La destrucció de les infraestructures i els recursos naturals té un impacte econòmic significatiu i provoca desplaçaments massius de població.

Sens dubte, l'ús d'armes nuclears té conseqüències humanitàries devastadores tant a curt com a llarg termini i és per aquest motiu que la comunitat internacional ha volgut limitar el seu ús a través de tractats i convencions.

El CICR també va estudiar la capacitat dels estats i d'altres organismes internacionals per oferir ajuda a les víctimes d'una explosió nuclear. Els resultats d'aquella anàlisi es van publicar en 2009 i van mostrar que ni a nivell internacional, ni la majoria de països compten amb una capacitat de resposta eficaç i adequada per poder assistir a les víctimes immediatament després d'una explosió nuclear i alhora protegir els qui presten l'ajuda.

La recerca del CICR va concloure que “no seria possible per a una organització humanitària com el CICR organitzar una resposta eficaç per a assistir les víctimes d'un atac NBRQ (Nuclear, Biològic, Radiològic i Químic) sense fer front a aquests reptes”. L'estudi destacava tres qüestions generals:

1. Els nombrosos i complexos aspectes pràctics del desenvolupament, adquisició, formació i planificació d'una capacitat de resposta adequada per a assistir a les víctimes d'un atac NBRQ;
2. Les qüestions específiques del desplegament d'aquesta capacitat en un atac;
3. I els diferents mandats i polítiques de les organitzacions internacionals pertinents i com interactuen aquestes organitzacions.

Què diu el DIH? (Dret Internacional Humanitari)

El rol del DIH és limitar el sofriment produït pel conflicte armat. No valora les motivacions polítiques d'uns o altres, però remarca aquestes conseqüències humanitàries i les implicacions sota el DIH.

Encara que el DIH no prohibeix explícitament l'ús d'armes nuclears, sí que conté una sèrie de normes generals que regulen el desenvolupament de les hostilitats, que són de caràcter consuetudinari i s'apliquen a totes les armes utilitzades en els conflictes armats.

En particular:

1. **La regla de distinció.** Cal distingir sempre entre objectius militars i objectes civils.
2. **La prohibició d'atacs indiscriminats.** Només es poden atacar objectius militars.
3. **La prohibició d'atacs desproporcionats.** Cal usar la força necessària per aconseguir els objectius de la missió. Anar més enllà en l'ús d'armes està prohibit.
4. **La prohibició de bombardejos d'àrea.** Els bombardejos han de ser localitzats, respectant les regles abans enunciades.

5. L'obligació de prendre precaucions en l'atac. Sempre cal assegurar que l'atac no tindrà efectes sobre la població o altres objectes civils, o que es minimitzaran aquests efectes.

6. La prohibició d'usar armes que causin danys superflus o sofriments innecessaris.

7. Les regles sobre la protecció del medi ambient natural.

En la seva major part, es tracta de normes del dret internacional consuetudinari aplicables tant als conflictes armats internacionals com als no internacionals i, per tant, són vinculants per a tots els estats i parts implicades en els combats.

Com a dret consuetudinari, aquestes normes també regirien l'ús d'armes nuclears per part de qualsevol estat en un conflicte armat internacional. De la mateixa manera, el dret consuetudinari regiria l'ús d'armes nuclears per part de qualsevol estat o, en cas d'adquirir-les, per part d'un grup armat no estatal en el context d'un conflicte armat no internacional.

Dit això, i per damunt del dret existent, les conseqüències humanitàries de l'ús de l'arma nuclear són d'una devastació tan gran que, com hem apuntat anteriorment, només amb aquestes conseqüències, l'arma nuclear no s'hauria d'utilitzar mai.

Jonathan Ansel Moy de Vitry/Unsplash.

Posició del moviment internacional de la Creu Roja i la Mitja Lluna Roja

El moviment internacional de la Creu Roja i la Mitja Lluna Roja ha estat un defensor clau del dret internacional humanitari i ha treballat per a limitar els efectes humanitaris de l'ús d'armes nuclears. La posició oficial del moviment és que l'ús d'armes nuclears és una amenaça inacceptable per a la humanitat i que és incompatible amb el dret internacional humanitari.

El 2011, el Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR) va emetre una declaració en què assenyalava que “davant de la catastròfica dimensió humanitària de les armes nuclears, la seva utilització en qualsevol circumstància seria contrària a les normes del dret internacional humanitari”. A més, la declaració destacava que “totes les persones tenen dret a estar protegides contra les armes nuclears, i és responsabilitat de tots els estats prendre mesures efectives per a garantir la seva protecció”.

El CICR també ha treballat activament per a promoure el Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears (TPAN), que va entrar en vigor el gener de 2021. El tractat prohibeix el desenvolupament, la producció, la possessió, les proves, l'ús, l'amenaça d'ús i l'emmagatzematge d'armes nuclears, així com la transferència de tecnologia.

Per al Moviment, el fet que no hi hagi capacitat d'assistir a les víctimes d'una bomba nuclear fa que la seva prohibició sigui un imperatiu absolut. No creu que es puguin utilitzar sense infligir morts i sofriments massius entre la població civil.

El CICR afirma que l'acció per a eliminar les armes nuclears és l'única manera de garantir que aquests tràgics dies d'agost de 1945 mai es tornin a repetir. L'adopció del Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears el 7 de juliol de 2017 és, per tant, un pas històric en aquesta direcció. La concessió del Premi Nobel de la Pau 2017 a ICAN pels seus esforços per a mobilitzar a la comunitat internacional per a desenvolupar un tractat de prohibició és un reconeixement més de la importància que aquest tractat representa, especialment en el context actual de creixents tensions internacionals.

En opinió del CICR, calen esforços més grans per a revisar la importància de les armes nuclears en els plans, doctrines i polítiques militars. Els estats, i en particular els estats armats nuclearment i els seus aliats, han d'actuar per reduir el risc d'una detonació fins i tot

abans que aquestes armes siguin totalment eliminades. Aquestes actuacions es basen en els compromisos i obligacions existents.

Conclusió

El DIH va néixer per limitar el sofriment produït pel conflicte armat. El sofriment produït per l'arma nuclear és atroç i va més enllà de qualsevol ús raonable d'una arma o mitjans de combat.

Una arma nuclear no distingirà entre personal sanitari, bombers, conductors d'ambulàncies i militars. Matarà o ferirà tothom. Això fa que els hospitals i qualsevol mètode d'ajuda als civils afectats sigui impossible. Addicionalment, l'escala de destrucció i dolor que produeix l'arma nuclear fa impossible proporcionar ajuda a les víctimes ja que no hi ha forma humana de proveir tot el que es necessita davant de centenars de milers de víctimes mortals i persones ferides.

És aquesta escala de destrucció, de conseqüències humanitàries devastadores que ha portat el Moviment Internacional de la Creu Roja i la Mitja Lluna Roja a promoure el TPAN i felicitar la seva adopció.

Paral·lelament, hi ha veus que qüestionen cada vegada més la pertinència i idoneïtat del dret humanitari, sobretot en relació amb les noves tecnologies i la naturalesa canviant de la guerra. Segons aquests posicionaments, els Convenis de Ginebra es van redactar pensant en exèrcits tradicionals i en uns camps de batalla molt diferents, i argumenten que el dret pot no ser adequat per a aquests avenços.

No obstant això, el CICR opina que el DIH és el marc jurídic pertinent i adequat per a regular la conducta de les parts en els conflictes armats i garantir la protecció de les víctimes dels conflictes armats, i que continuarà sent-ho en el futur.

El que es necessita abans que res és un major respecte i compliment de les normes existents, i un desenvolupament addicional del dret quan sigui necessari, com ha estat el cas del TPAN.

Dones i nenes en un món sota l'amenaça nuclear

Laura Alonso Cano,

presidenta de WILPF Espanya — Lliga Internacional de Dones per la Pau i la Llibertat

El 1982, Carol Gilligan en el seu llibre “In a Different Voice” va defensar que, fruit de l'experiència de la cura, les dones tenen tendència a tenir una perspectiva ètica diferent de la que tenen els qui no cuiden, una consciència moral que es basa en la responsabilitat i la preocupació pel benestar de les altres persones, i que això influeix en les seves decisions i accions ètiques.

Podríem dir que l'experiència de cuidar aprofundeix el sentiment d'alienat davant un món en el qual la presa de decisions sobre la seguretat global es duu a terme des d'estructures patriarcals i militaristes que anteposen el negoci de la guerra a la cura de les persones.

Habitualment, les dones i les nenes no intervenen en la presa de decisions sobre la guerra i la política de defensa dels països. Aquestes qüestions estan principalment en mans de líders polítics i militars que massa sovint prioritzen la seguretat basada en la dissuasió i l'amenaça, en lloc d'abordar les causes del conflicte i explorar els espais de diàleg i entesa entre les parts.

Tal com assenyala el feminisme pacifista, la militarització i la cultura de la guerra fomenten una visió estereotipada de la masculinitat que exclou les dones i reforça la desigualtat de gènere.

ICAN.

No és tan sols sentir-nos alienes. La dissuasió és una estratègia que desvia ingents recursos públics que haurien de destinar-se a les poblacions en situació de major vulnerabilitat i pobresa, entre les quals es troben les dones i les nenes. Per exemple, el manteniment d'un arsenal nuclear i dels sistemes de dissuasió associats és molt costós, la qual cosa pot reduir la capacitat d'un país per a abordar altres necessitats crítiques, com l'atenció sanitària, l'educació i les conseqüències de l'emergència climàtica, que afecten de manera específica al benestar de les dones i les nenes.

La població mundial actualment enfronta el nivell d'amenaça nuclear més elevat de la història de la humanitat. Assistim a un augment de la retòrica bel·ligerant entre els líders de les potències nuclears, a l'incompliment d'acords orientats a la no-proliferaçió i a la falta de voluntat de les potències nuclears en els esforços internacionals de desarmament.

Tal com argumenta Ray Acheson, la dissuasió nuclear no sols és ineficaç, sinó que també és immoral i il·legal. Segons Acheson, l'ús d'armes nuclears és contrari al dret internacional i als principis d'humanitat, ja que les armes nuclears són armes indiscriminades que no distingeixen entre combatents i civils, i el seu ús provocaria una catàstrofe humanitària sense precedents.

També sosté que la dissuasió nuclear perpetua el patriarcat i la cultura de la violència, ja que els estats que posseeixen armes nuclears utilitzen l'amenaça d'ús de la força per mantenir el seu poder i seguretat, i d'aquesta manera es reforça la idea que la seguretat s'aconsegueix a través de la força i la violència, i no a través del diàleg, la cooperació i el respecte mutu.

Els efectes de les armes nuclears sobre els cossos de dones i nenes

Les armes nuclears són extremadament destructives i letals, i la seva mera existència representa una amenaça inacceptable per a la supervivència de la humanitat i de tot el planeta. L'ús d'armes nuclears tindria conseqüències catastròfiques a nivell local i global, incloent morts massives, destrucció d'infraestructures essencials, contaminació radioactiva a llarg termini i canvis climàtics que ens afectarien globalment.

Però és que, a més a més, existeixen algunes conseqüències específiques que afecten de manera desproporcionada les dones i les nenes.

Habitar un cos de dona també suposa afrontar una devastació singular davant un atac o assaig nuclear. Els estudis demostren que les dones són especialment vulnerables a les radiacions ionitzants pel fet que els seus cossos tenen una major proporció de teixit glandular i són més propenses a patir mutacions genètiques que poden afectar la seva descendència. Les dones embarassades exposades a alts nivells de radiació poden tenir un risc més alt d'avortaments espontanis, parts prematurs, malformacions i risc de morts fetals, afegint un sofriment incalculable a llarg termini.

També és necessari destacar que, després d'una explosió nuclear, les dones i les nenes pateixen uns efectes econòmics i socials desproporcionats perquè en general tenen un menor accés a aquests recursos, la qual cosa pot dificultar la seva capacitat per a recuperar-se després d'una crisi. A més a més, la destrucció de les infraestructures i l'economia poden tenir un impacte particularment negatiu ja que tant les dones com les nenes depenen en major mesura dels serveis públics i l'economia local per al seu manteniment.

Una societat destruïda, ja sigui per una guerra, desastre natural o qualsevol altra causa, pot crear un ambient molt més insegur per a les dones i les nenes. Quan es produeix un col·lapse de l'estat de dret i de les institucions civils i de seguretat, les dones i les nenes experimenten una major vulnerabilitat davant la violència i l'abús. Les seves vides sofreixen un impacte desproporcionat que pot trigar diverses dècades a reparar-se.

Davant l'amenaça nuclear: més democràcia, més dones, més cures

El 2017 es va obrir un temps d'esperança amb l'adopció a les Nacions Unides del Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears (TPAN). Aquest Tractat va ser possible gràcies a l'acord de la majoria dels països del món, i es va aconseguir un canvi significatiu en el discurs global sobre les armes nuclears i deslegitimar els arguments sobre la necessitat d'aquestes armes per a la seguretat del món.

Entre les seves disposicions clau, els Estats parts estan obligats a proporcionar assistència a totes les víctimes de l'ús i proves d'armes nuclears i a prendre mesures per a la reparació dels entorns contaminats. El preàmbul reconeix els danys i sofriments causats a les víctimes de l'ús d'armes nuclears, incloent l'impacte desproporcionat en les dones i les nenes, i en les poblacions indígenes.

En la preparació de la conferència de negociació del TPAN el 2017, el moviment feminista pacifista va participar activament en el procés de negociació, i va pressionar per la inclusió de la perspectiva de gènere en el tractat. Això ha permès posar el focus en la diversitat d'experiències de dones i nenes en contextos de desastre nuclear i treballar per a assegurar la seva participació i lideratge en els esforços de desarmament. Les seves aportacions també han possibilitat integrar en el Tractat les qüestions de desarmament nuclear des d'una perspectiva humanitària i de cura a les víctimes.

Les dones i les nenes no són només víctimes singulars de l'amenaça nuclear, sinó que, mitjançant la seva participació plena, també són un vector d'esperança

per aconseguir que la centralitat de les cures vertebrï les polítiques de seguretat i defensa dels estats, i ens reorienti cap a alternatives que desactivin l'amenaça de la destrucció mútua.

Alexander Papis/ICAN.

No existeixen els usos pacífics dels programes nuclears

Raquel Montón,

responsable de Campanyes de l'Àrea d'Incidència i Pau de Greenpeace Espanya

Els problemes sorgits arran del descobriment de l'energia nuclear són el motiu de la primera resolució de l'Assemblea General de les Nacions Unides el 1946 per a la creació d'un comitè que els abordés. Els perills nuclears estan a l'origen de les Nacions Unides i es coneixen des de fa gairebé vuitanta anys, però encara avui, ni el temps ni l'ONU, han pogut evitar que creixin i s'agreugin. El vincle entre els programes nuclears civils i militars és una de les causes que ho impedeixen.

Greenpeace, una altra organització molt més reduïda i a la qual pertanyo, també va néixer per oposar-se a les proves d'armes nuclears que els Estats Units estava duent a terme en l'arxipèlag d'Amchitka, a Alaska, i més tard a les proves nuclears de França a l'atol de Mururoa, a la Polinèsia, on van atemptar contra un vaixell de Greenpeace en el qual Fernando Pereira va perdre la vida. A excepció de Corea del Nord, que en continua realitzant, aquestes proves es van suspendre, però han deixat moltes víctimes. Segons una recerca del Centre per al Control i la Prevenció de Malalties (CDC, per les seves sigles en anglès), encara avui, la pluja radioactiva està present en petites quantitats a tot el món. De fet, qualsevol persona nascuda a partir de 1951 als EUA ha rebut algun tipus d'exposició a la radiació per aquest fenomen relacionat amb les proves d'armes nuclears. No en va, han estat prop de 2.500 el nombre de bombes nuclears que s'han "provat" des del 1945, amb Trinity, passant per les bombes atòmiques llançades contra Hiroshima i Nagasaki, fins a l'última prova el 2017, de Corea del Nord.

Segons avança el problema, sorgeixen els tractats. El de No-Proliferació de les Armes Nuclears (1968), el de prohibició parcial dels assajos nuclears (1993), el de la prohibició d'armes nuclears que va entrar en vigor el 2021 i a l'espera de ser ratificat. Un dels pilars que es defineixen en els objectius dels tractats de desarmament és la possibilitat de l'ús pacífic de l'energia nuclear. Però, descartant els usos mèdics i científics que van ser els que van inspirar a Marie Curie, existeix una interacció única entre les aplicacions civils i militars de l'energia nuclear. No hi ha usos pacífics des d'una perspectiva que abasti la seguretat humana.

La tecnologia de reactors nuclears va ser desenvolupada inicialment per l'exèrcit estatunidenc durant la Segona Guerra Mundial amb la finalitat de crear plutoni-239 per a bombes nuclears mitjançant el reprocessament, és a dir, la separació química de Pu239 del combustible d'urani irradiat¹. Va ser el desig de fer avenços tecnològics militars el que va conduir a la necessitat d'un programa civil sòlid i, per tant, d'una indústria nuclear civil fortament subsidiada i ben protegida. L'avenç d'una va portar a l'avenç de l'altra i viceversa². El 1953, Eisenhower va pronunciar el seu històric discurs "Àtoms per a la pau" davant l'Assemblea General de les Nacions Unides per encoratjar els proveïdors nuclears a compartir la seva tecnologia sota els auspicis de promoure la pau i la prosperitat internacionals³. Encara que pogués semblar un esforç idealista, tot i que infructuós, per a promoure el desarmament nuclear, les dades demostren que va ser merament un esforç de propaganda⁴. Un component més d'una campanya estratègi-

¹Von Hippel, F. (2001). *Plutonio y Reprocesamiento del Combustible Nuclear Gastado*. *Ciencia*. 293(28), 2397-2398.6 <https://www.science.org/doi/abs/10.1126/science.1064667>

²Clarke, L. (1985). *Los orígenes de la energía nuclear: un caso de conflicto institucional*. *Problemas sociales*. 32(5), 474-487. <http://www.jstor.org/stable/800776>

³Fuhrmann, M. (2009). *Spreading Temptation: Proliferación y Acuerdos de Cooperación Nuclear Pacífica*. *Seguridad internacional*. 34(1), 7-41. http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/19317/spreading_temptation.html

⁴Medhurst, MJ (1997). *Átomos para la paz y la hegemonía nuclear: la estructura retórica de una campaña de guerra fría*. *Fuerzas Armadas y Sociedad*. 23(4), 571-593. <http://afs.sagepub.com/content/23/4/571.abstract>

ca de política exterior per desviar l'atenció i aconseguir la major acumulació d'armes nuclears mai empresa per cap país⁵. Una campanya que va acompanyar l'esmena a la Llei d'Energia Atòmica de 1946 i va permetre poder nuclearitzar les forces de l'OTAN, i que va facilitar el camí als governs estrangers que van sol·licitar el suport tecnològic dels EUA a canvi de certes matèries primeres, principalment urani i tori, així com l'accés als seus mercats⁶.

Durant les següents dècades es va construir una àmplia gamma d'incentius per als inversors privats que incloïen: subsidis directes, amortització ràpida d'impostos, finançament directe de la construcció, recerca i desenvolupament nuclear i contractes avalats, subsidis indirectes com ara mercats garantits per a qualsevol energia que pogués produir, eliminació de residus i accés a tecnologies restringides⁷.

També es va aprovar una legislació d'indemnització de responsabilitat, la Llei Price Anderson (1957), que va proporcionar proteccions de responsabilitat sense precedents per a la indústria nuclear: fins i tot en casos de negligència greu i prevaricació dolosa⁸. Arran del desastre de Chernobyl (1986), les proteccions de responsabilitat per a la indústria nuclear es van convertir en una de les principals ambicions d'exportació dels EUA, sota l'aparença de la Convenció sobre compensació suplementària per danys nuclears⁹, i després de la catàstrofe de Fukushima (2011), es van redoblar els seus esforços i van aconseguir la seva entrada en vigor l'abril de 2015¹⁰.

Una conseqüència de la promoció i provisió d'assistència tecnològica nuclear per part dels Estats Units a tot el món va ser la legitimitat per als programes nucle-

ars i assistència tècnica i financera per desenvolupar la capacitat atòmica necessària, tant per a l'energia nuclear com per a les armes nuclears¹¹. Tots els països amb capacitat d'armament nuclear, amb excepció dels cinc originals (la Xina, França, Rússia, el Regne Unit i els Estats Units), ho han fet a través de programes nuclears civils¹². Sense l'assistència tècnica d'ajuda nuclear en temps de pau, és massa costós per als països iniciar programes d'armes nuclears fins i tot quan un país enfronta amenaces significatives a la seguretat¹³.

Un exemple clar de l'èxit d'aquesta estratègia legislativa, financera, jurídica i mediàtica que, a més a més, mostra la dependència de l'ús civil i militar de l'energia nuclear, el trobem a Espanya.

El dictador Franco volia tenir el seu propi arsenal nuclear, i així va néixer el Projecte Islero (1963) per a tenir una bomba atòmica de plutoni 239 i la planta d'extracció del mateix amb els elements combustibles trets d'un reactor nuclear espanyol. El posterior accident de Palomares (1966), de dues naus nord-americanes B-52 amb armament nuclear, va augmentar l'interès d'Espanya. Encara que el 1968 se signa el Tractat de No-Prolifерació Nuclear el govern de Franco el rebutja, mentre a la Ciutat Universitària de Madrid, en la seu de la Junta d'Energia Nuclear (el que avui dia és el CIEMAT), s'hi instal·lava el primer reactor ràpid nuclear. Un acord amb França va permetre el 1972 posar en marxa la central nuclear de Vandellós I a Tarragona, avui dia en procés de desmantellament per l'accident sofert el 1989, i que convertiria l'urani en l'element radioactiu fonamental per a la bomba atòmica. El desert del Sàhara hauria estat el lloc triat per a realitzar les proves. El 1981, mort ja Franco, Espanya va acceptar sotmetre's a la inspecció de l'Organisme Internacional de l'Energia Atòmica i

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*

⁷ *Ibid.*

⁸ Anderson, DR. (1978). *Límites de responsabilidad: la Ley Price-Anderson frente a otras leyes. El Diario de Riesgos y Seguros*. 45(4), 651-674. <http://www.jstor.org/stable/252249>

⁹ "Huyendo de la responsabilidad". Greenpeace (2014). <http://www.greenpeace.org/korea/Global/korea/publications/reports/climate-energy/2014/mar-2014-running-from-responsibility-eng.pdf>

¹⁰ Greenpeace condena la nueva Convención Internacional de Responsabilidad Nuclear. <http://www.greenpeace.org/international/en/press/releases/2015/Greenpeace-condemns-the-new-International-Nuclear-Liability-Convention/>

¹¹ Alario, M. V. y Freudenberg, W. R. (2007). *Átomos para la paz, átomos para la guerra: explorando las paradojas de la modernidad. Investigación sociológica*. 77(2), 219-240. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1475-682X.2007.00188.x/full>

¹² Alario, M.V., y Freudenberg, W.R. (2007). Op cit.

¹³ Fuhrmann, M. (2009). Op cit.

el 1987 es va signar el Tractat de No-Proliferació Nuclear. Malgrat el fracàs del programa nuclear militar, el programa civil associat va planejar construir quaranta reactors, dels quals finalment només se'n van construir deu, en set emplaçaments, i que avui dia són cinc amb un pla de tancament inclòs en el Pla Nacional de Clima i Energia.

La història demostra que els programes nuclears no poden ser pacífics, cap programa nuclear pot ser mai considerat purament civil i sempre porta implícita l'amenaça del desenvolupament d'armes nuclears. En l'actualitat, per descomptat, existeix connexió entre l'ajuda nuclear civil i els programes d'armes nuclears, tal és el cas de l'Iran, per exemple, que rep urani enriquit (HEU), i que el pot usar per a crear armes nuclears.

És per això que, donar suport a l'Aliança per al Desarmament Nuclear, perquè el Govern espanyol s'adhereixi al TPN (Tractat sobre la Prohibició d'Armes Nuclears), que va entrar en vigor al gener de 2021, és la millor manera d'acabar amb tots els problemes que ja es van detectar el 1946, i potser, per això també el 89% de la població espanyola hi està a favor.

Philipp Aleev/Pexels.

Comentari sobre els tractats TNP i TPAN

Teresa de Fortuny i Xavier Bohigas,
investigadors del Centre Delàs d'Estudis per la Pau

Des de l'inici del procés que desembocaria en el Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears (TPAN), es generà una forta oposició en què s'al·legava (i es continua al·legant) que el TPAN no és necessari perquè ja existia un instrument vàlid i suficient, el Tractat de No-Proliferaió Nuclear (TNP), que permetria assolir el desarmament nuclear. Però el TNP no és, ni de bon tros, aquest instrument, com ara veurem.

El TNP aborda tres grans temes: la no-proliferaió de les armes nuclears, el desenvolupament de l'energia nuclear per a usos pacífics i el desarmament nuclear.

Respecte a la no-proliferaió, el TNP separa els estats signataris (Estats Part) en dues categories: estats nuclears (aquells que havien fabricat i fet explotar una arma nuclear abans de l'1 de gener de 1967, és a dir els EUA, l'URSS, Regne Unit, França i la Xina) i estats no nuclears, tota la resta. El TNP prohibeix que els Estats Part nuclears transfereixin armes nuclears a cap altre estat, i que els Estats Part no nuclears rebin armes nuclears i que fabriquin o adquireixin armes nuclears.

El TNP no ha servit per evitar l'increment del nombre d'estats armats nuclearment. Els estats que han volgut desenvolupar armes nuclears ho han fet. Hi ha exemples ben clars: Israel, Índia i Pakistan volien desenvolupar un programa d'armament nuclear i, senzillament, mai no es van adherir al TNP. Sud-Àfrica va desenvolupar un programa d'armament nuclear i va obtenir armes nuclears. Quan va considerar que no li eren necessàries, va cancel·lar el programa i s'adherí al TNP. Corea del Nord estava adherit al TNP i quan va decidir fabricar armes nuclears, va marxar del Tractat. Com que l'adhesió al TNP és voluntària i el TNP no té mecanismes per obligar els Estats no Part a què no tinguin armes nuclears, el fet que hi hagi més o menys estats amb armes nuclears no és atribuïble al TNP, sinó a la voluntat individual de cada un dels estats.

Respecte al desenvolupament de l'energia nuclear per a usos pacífics, el TNP promou l'intercanvi de coneixement d'aplicacions pacífiques de l'energia nuclear. I per impedir que aquest coneixement pugui desviar-se cap a l'obtenció d'armes nuclears, el TNP obliga els Estats Part no nuclears a sotmetre's a les inspeccions de l'Agència Internacional de l'Energia Atòmica (AIEA). També prohibeix la transferència de material físsil, llevat que s'hagi sotmès al control de l'AIEA.

Respecte al desarmament, els estats signataris del TNP, en el seu Preàmbul, declaren la seva intenció d'assolir al més aviat possible el cessament de la carrera d'armaments nuclears i d'emprendre mesures eficaces encaminades al desarmament nuclear. L'Article VI del Tractat (l'únic que aborda el desarmament) estipula: "Cada Part en el Tractat es compromet a celebrar negociacions sobre mesures eficaces relatives a la cessació de la carrera d'armament nuclear en data propera i al desarmament nuclear, i sobre un tractat de desarmament general i complet sota estricta i eficaç control internacional". L'Article VI és, més aviat, una declaració d'intencions, a diferència de la resta d'Articles, que regulen els altres dos temes amb molta concreció i detall.

Hem de tenir en compte un factor molt important en matèria de desarmament: totes les reduccions importants dels arsenals nuclears s'han pactat en acords bilaterals de desarmament entre els EUA i URSS-Rússia (els tractats anomenats Salt, INF, Start, New Start). És a dir, fora del marc del TNP.

Cada cinc anys els Estats Part del TNP es reuneixen en les anomenades Conferències de Revisió per avaluar si s'estan complint els objectius del Preàmbul i les disposicions de l'Articulat. En l'aspecte del desarmament, aquestes reunions no han suposat avenços significatius. S'han anat succeint els fracassos en les Conferències de 1995, 2000, 2010 i 2015. És un fet que els interessos de certs estats membres del TNP prevalen per sobre de l'interès general. En la darrera Conferència

(agost de 2022) es palesà la frustració creixent dels Estats Part respecte el camí cap al desarmament. Fins i tot el ministre de Control d'Armes i Desarmament de Nova Zelanda observà que, els darrers vint anys, no hi ha hagut massa progressos ni en reduccions significatives d'arsenals ni en esforços per reduir la dependència respecte a les armes nuclears.

Per tot això, després de 50 anys de vigència, els beneficis del TNP com a instrument de desarmament són, si més no, qüestionables.

Per la seva banda el TPAN obliga els Estats Parts a no desenvolupar, assajar, fabricar, adquirir, posseir, transferir, emmagatzemar i usar (o amenaçar d'usar) armament nuclear. Obliga els Estats parts possessors d'armes nuclears a desactivar-les immediatament, a destruir-les al més aviat possible i a eliminar els seus programes nuclears. Obliga també a assistir tant a les víctimes com als Estats Parts afectats per l'ús de les armes nuclears i a la restauració del medi ambient. El TPAN és, per tant, un tractat de prohibició.

Hi ha l'opinió, entre els que s'oposen al TPAN, que aquest afebleix el TNP. Ja s'ha dit més amunt que l'Article VI del TNP estableix que el camí cap al desarmament nuclear passa per "un tractat de desarmament general i complet". Per tant el TPAN no només no afebleix el TNP sinó que, justament, satisfà l'aspiració del TNP manifestada en el seu article VI. El TNP precisament ja preveu un tractat ad hoc per assolir el desarmament. Així doncs, l'afirmació de què el TPAN afebleix el TNP no és certa.

El TNP es va dissenyar, en un context de foment de l'energia nuclear per a usos civils, amb l'objectiu que aquesta circumstància no impliqués un increment dels països en possessió d'armes nuclears. En canvi, el TPAN és un tractat que pretén, explícitament, la prohibició i l'eliminació de tot l'arsenal nuclear i la reparació de les víctimes (individus i territoris) de la utilització d'armes nuclears. Són, per tant, dos tractats complementaris. No són antagònics ni incompatibles entre ells.

Jeenah Moon/ICAN.

Deslegitimar i estigmatitzar les armes nuclears, un pas necessari cap a la seva prohibició

Daniel Högsta,

director executiu interí de la Campanya Internacional per a l'Abolició de les Armes Nuclears

La invasió russa d'Ucraïna fa un any, va anar acompanyada de l'amenaça del president Putin d'usar armes nuclears contra qualsevol altre govern que provés d'intervenir. Des de llavors, les amenaces més o menys explícites per part de Rússia d'usar armes nuclears han estat la resposta a l'augment del suport militar a Ucraïna per part dels EUA i Europa.

L'ús del xantatge nuclear per part de Rússia ha demostrat la fal·làcia de la dissuasió nuclear que, en lloc de garantir l'estabilitat, ens ha portat un any de guerra devastadora.

El que hem vist durant aquest darrer any és una invasió brutal i una tragèdia humanitària a Ucraïna, amb amenaces d'utilitzar armes nuclears per a evitar una intervenció de l'exterior. És molt clar per a tothom que les armes nuclears són part d'aquest conflicte, fins i tot sense haver estat utilitzades. Però no podem donar per descomptat que no s'utilitzaran. La situació és extremadament precària i el risc de l'ús d'armes nuclears és una realitat sobre la qual les campanyes pel desarmament nuclear fa temps que adverteixen.

Els defensors de la dissuasió nuclear argumenten que aquesta garanteix l'estabilitat estratègica, però en aquest cas, hem vist que la dissuasió facilita una guerra d'agressió que ha costat milers de vides, ha obligat a fugir a centenars de milers de persones i ha devastat un país, sense esmentar els efectes negatius en l'economia mundial.

El retorn de l'amenaça nuclear ha causat una creixent preocupació pública sobre la guerra nuclear, com es pot veure en les enquestes d'opinió, les cerques a Internet i en l'increment de les campanyes i activitats antinuclears.

El que ha de quedar clar, i el que pensem que els governs haurien de tenir clar, és que la manera de respondre a aquesta renovada amenaça de guerra nuclear no és aferrar-se a la teoria de la dissuasió, sinó condemnar totes i cadascuna de les amenaces nuclears i unir-se al Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears (TPAN.)

Alexander Papis/ICAN.

Espanya es troba entre els països que mantenen una actitud incòmoda en relació amb les armes nuclears. Afirmar que dona suport al desarmament nuclear, al Tractat de No Proliferació (TNP) i a la “Iniciativa d’Estocolm”, —que consisteix principalment en propostes que no són noves però que han estat rebatejades com a quelcom nou—, però la realitat és que Espanya promou les armes nuclears com una forma legítima de seguretat nacional a través de la seva adhesió a la missió nuclear de l’OTAN. I dona suport a la retenció i a l’ús potencial d’armes nuclears, com demostra el seu suport a diferents declaracions de l’Aliança atlàntica en aquest sentit.

Espanya no figura entre els països membres de l’OTAN amb posicions més progressistes pel que fa a les armes nuclears. Alemanya i Noruega han adoptat una posició més constructiva en relació al TNP i reconeixen el valor del tractat per al desarmament nuclear. Alemanya va considerar que la Primera Conferència d’estats part del TNP que es va celebrar el passat mes de juny a Viena, va ser una fita important de la diplomàcia per al desarmament nuclear.

Alemanya, Noruega, Bèlgica i els Països Baixos van participar a la Primera Conferència d’Estats Part en qualitat d’observadors, i els dos últims ho van fer després que ho aprovessin els parlaments d’ambdós països. Això hauria de servir d’inspiració a Espanya per assistir a la segona Conferència d’Estats Part prevista per a finals de novembre de 2023.

Si avui s’utilitzés una sola arma nuclear, hi hauria centenars de milers de morts i ferits i les conseqüències anirien molt més allà de la zona de guerra. La recerca publicada a la revista *Nature* l’any passat va mostrar que una guerra nuclear regional, utilitzant el 10% dels arsenals mundials, provocaria la fam i la mort de milions de persones com a resultat de les cendres radioactives i el sutge de les ciutats en flames que bloquejaria la llum solar durant mesos.

L’ús d’armes nuclears en una regió densament poblada com Europa o la península de Corea tindria un impacte devastador i causaria un desastre humanitari a gran escala; fins i tot les armes nuclears anomenades “tàctiques” o de curt abast tenen una potència explosiva

d’entre 10 i 100 kilotones que probablement matarien centenars de milers de civils i en feririen molts més. Segons l’informe “No place to hide” d’ICAN, la resposta dels serveis d’emergència seria del tot insuficient i els sistemes de salut es col·lapsarien.

El que sí que sabem és que la deslegitimació i l’estigmatització funcionen.

La manera de respondre a aquesta renovada amenaça de guerra nuclear és que tots els països condemnin totes i cadascuna de les amenaces nuclears i s’uneixin al Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears de l’ONU. La resposta no ha de ser augmentar els arsenals nuclears ni amenaçar amb represàlies nuclears. El Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears és l’únic tractat internacional que prohibeix explícitament totes les amenaces nuclears. Com a resposta a les amenaces russes, els membres del tractat en van emetre una condemna inequívoca al juny del 2022.

El TNP està canviant la norma sobre les armes nuclears, així com el comportament dels estats amb armes nuclears i els seus aliats, que estan introduint el llençatge del tractat, des del secretari general de l’OTAN fins al president Xi Jinping i el G20. El Departament d’Estat dels Estats Units, el Canceller Alemany Scholtz i altres, han dit que les fortes condemnes internacionals han canviat el comportament de Rússia i han fet que Putin retrocedeixi en les seves amenaces.

El govern d’Espanya ha de fer més per a condemnar les armes nuclears.

Durant l’últim any i mig diverses organitzacions de la societat civil a Espanya han llançat una nova campanya amb el nom d’Aliança pel Desarmament Nuclear’. Aquesta coalició d’organitzacions membres d’ICAN i altres entitats que treballen pel desarmament té com a objectiu canviar el discurs polític sobre les armes nuclears a Espanya i obligar el govern a comprometre’s positivament amb el TNP.

El municipalisme per la pau impulsa la lluita contra les armes nuclears

Carme Barbany,

Xarxa d'Alcaldes i Alcaldesses per la Pau

«**Ara hem de dedicar-nos a fer el que calgui per forjar un camí cap a la pau**». Aquestes són paraules pronunciades per Shinso Hamai, el primer alcalde electe d'Hiroshima (1947), que va dedicar gran part de la seva vida a la reconstrucció de la ciutat, convertint-la en un símbol de pau.

Des del primer moment, les tragèdies d'Hiroshima i Nagasaki van fer evident que les armes nuclears són l'armament més catastròfic que mai s'hagi creat i que calia evitar que es poguessin tornar a utilitzar. Malgrat això, han passat molts anys fins que la comunitat internacional ha aconseguit aprovar un tractat que les prohibeixi.

Pobles i ciutats han estat víctimes de guerres i bombardejos en el passat. Malauradament, moltes persones, ara mateix, es veuen forçades a buscar refugi i a deixar les seves cases per protegir-se dels bombardejos i salvar les seves vides. Ciutats i ciutadania que són víctimes d'atacs violents. I ciutats i ciutadania solidàries que duen a terme iniciatives per pal·liar el patiment de la població civil, per ajudar a la reconstrucció i que uneixen les seves veus per demanar que s'aturi la violència i es resolguin els conflictes per mitjà del diàleg i la negociació.

Les ciutats, els pobles, són un engranatge clau per resoldre els grans reptes que afronta la humanitat. També a l'hora de construir pau. Perquè aconseguir la pau no es fa només amb l'eliminació dels conflictes violents, sinó que cal treballar per superar les causes estructurals que els originen i els alimenten. Per això, la pau només la podem entendre vinculada a l'enfortiment de la democràcia, la justícia social i el respecte dels drets humans. Aspectes, tots ells, que formen part de la feina del dia a dia que fem als municipis: promoure la convivència, lluitar contra qualsevol forma d'exclusió, sensibilitzar i educar per la pau i la justícia global.

Això també significa implicar-se en els temes globals des de l'àmbit local, a través de la diplomàcia municipal.

Una iniciativa transformadora que reconeix la dimensió global dels reptes que afrontem i la necessitat de cooperació per trobar-hi solucions. Intensificant els lligams entre persones i comunitats, arribant allà on els estats no arriben.

Per això des de les ciutats de pau hem impulsat accions i campanyes perquè el Tractat sobre la Prohibició de les Armes Nuclears (TPAN) sigui una realitat. Ara, continuarem treballant amb la ciutadania i les organitzacions de la societat civil perquè la seva implementació sigui efectiva i ens acostem cada vegada més al somni dels Hibakusha, les persones supervivents dels atacs nuclears, «**que mai més, ningú, enlloc, hagi de patir el que nosaltres vam patir**».

Björn/Unsplash.

Les ciutats, víctimes dels atacs nuclears

El 6 d'agost de 1945, Hiroshima va ser destruïda per una bomba atòmica, llançada pel bombarder B-29 Enola Gay de l'exèrcit dels Estats Units. Tres dies després, el 9 d'agost, un nou bombardeig atòmic arrasava Nagasaki. Els bombardejos van provocar la destrucció total de les dues ciutats i la mort immediata de milers de persones. Moltes més van perdre la vida en els mesos següents a conseqüència de les ferides i la radiació. Però això va ser només el començament. Les conseqüències sobre la salut de les persones exposades a la radiació i la destrucció del medi ambient encara persisteixen i perduraran durant molts anys. Per les persones que van sobreviure, els Hibakusha, va ser l'inici d'anys de patiment i malalties, por, sentiment de culpa i discriminació.

Immediatament, la comunitat internacional va comprendre la capacitat destructiva de l'armament nuclear. De fet, la creació de les Nacions Unides respon a la necessitat d'evitar que es repeteixi una tragèdia com aquella. I, també, des d'aleshores, s'ha reconegut que cal eliminar les armes nuclears. Un objectiu que no s'ha assolit encara. Més aviat al contrari, els estats posseïdors d'armes nuclears estan modernitzant els seus arsenals.

Alcaldes i Alcaldesses per la Pau, compromesos amb el TPAN

Ara, gairebé 80 anys després d'aquella tragèdia, són els Hibakusha els qui amb la seva empenta i determinació ens estan llançant un crit d'alerta perquè entenguem que l'existència d'armes nuclears no fa el món més segur. Al contrari, són un perill per a la seguretat de les persones, les comunitats i el medi ambient. Per això no defalleixen en demanar la seva prohibició i eliminació.

Per respondre al seu prec, el juny de 1982, durant la 2a Sessió Especial de l'Assemblea General de les Nacions Unides sobre Desarmament, l'aleshores alcalde d'Hiroshima, Takeshi Araki va fer una crida a les ciutats del món perquè s'unissin i treballassin plegades per aconseguir un món en pau, lliure d'armes nuclears. Va

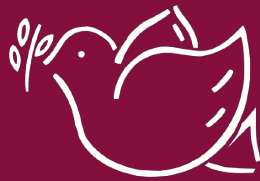
ser l'inici de la xarxa Mayors for Peace. L'any passat, el 2022, Alcaldes i Alcaldesses per la Pau commemorava el 40è aniversari de la seva fundació, amb més de 8.200 ciutats membre en 166 països i regions d'arreu del món.

Els Hibakusha també han estat un puntal i una inspiració a l'hora d'aprovar el TPAN, un Tractat que compromet els estats part (actualment 68) a no desenvolupar, provar, produir, transferir, posseir, emmagatzemar i utilitzar armes nuclears o amenaçar amb el seu ús.

Les ciutats, les persones i el seu entorn són les víctimes de l'amenaça nuclear. Justament per això, el municipalisme per la pau, a través de Mayors for Peace, amb les organitzacions de la societat civil, està duent a terme una campanya per demanar als estats que es comprometin decididament amb el desarmament nuclear. Prop d'un centenar de municipis a Espanya ja han aprovat una moció en la qual es demana al govern d'Espanya que signi i ratifiqui el Tractat. A Catalunya, el nombre d'habitants de les ciutats que han aprovat la moció representa més de la meitat de la població catalana, una xifra que mostra el suport ciutadà a l'abolició de les armes nuclears.

Un suport que també es desprèn dels resultats de l'enquesta impulsada per ICAN en cinc països membres de l'OTAN. 8 de cada 10 de les persones enquestades a Bèlgica, Dinamarca, Països Baixos, Islàndia, Itàlia i Espanya donen suport majoritàriament a la prohibició de les armes nuclears i manifesten el seu acord a que el seu país s'adhereixi al TPAN. Assolir un món en pau, lliure d'armes nuclears és al full de ruta de les ciutats de pau i les seves xarxes. L'aprovació del TPAN va ser una fita important en aquest camí. Ara calen nous esforços perquè siguin cada vegada més els països que subscriuguin el Tractat. Des de Mayors for Peace treballarem perquè així sigui.

FundiPau és una ONG nascuda el 1983 que treballa per un món en pau.
A través d'una opinió pública cada vegada més informada i activa, impulsa tots aquells canvis culturals i estructurals que han de fer possible l'erradicació de la violència com a forma de relació entre les persones i els pobles.

FundiPau

C/ Erasme de Janer, 8, entl. despatx 6
08001 Barcelona - Tel. 93 302 51 29
info@fundipau.org - www.fundipau.org

Membre de:

ICAN
PARTNER
2017
NOBEL
PEACE
PRIZE

Amb el suport de:

**Generalitat
de Catalunya**

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**